

Arbeidstilsynet

VÅR DATO
28.01.2013
DERES DATO

VÅR REFERANSE
2011/12116 97493/2012
DERES REFERANSE

1

VÅR SAKSBEHANDLER
Isabel Angelica Sotuyo tlf 996 04 160
Geir Jacobsen tlf 990 24 668

Til høringsinstansene

HØRING AV FORSLAG TIL ENDRINGER I FORSKRIFT OM UTFØRELSE AV ARBEID

European Hospital and Healthcare Employers' Association (HOSPEEM) og European Federation of Public Services Unions (EPSU) inngikk 17. juli 2009 en rammeavtale om beskyttelse mot skader fra spisse eller skarpe instrumenter i sykehus og helsesektoren.

Direktiv 2010/32/EU, vedtatt 10. mai 2010, gjennomfører rammeavtalen mellom HOSPEEM og EPSU. I henhold til Norges forpliktelser etter EØS-avtalen, skal direktivet være gjennomført i norsk rett innen 11. mai 2013.

Arbeidstilsynet foreslår å gjennomføre direktivet ved å innta nye bestemmelser i forskrift av 6. desember 2011 nr. 1357 om utførelse av arbeid, bruk av arbeidsutstyr og tilhørende tekniske krav (forskrift om utførelse av arbeid).

Ved å innta nye bestemmelser i forskrift om utførelse av arbeid, vil bestemmelsene få anvendelse utover direktivets minstekrav, som er sykehus- og helsesektoren. Bestemmelsene vil ikke bare gjelde arbeidstakere i sykehus og helsesektoren, men for alle arbeidstakere som blir utsatt for smitterisiko fra biologiske faktorer som en følge av bruk av spisse eller skarpe instrumenter.

Arbeidstilsynet ønsker tilbakemeldinger og kommentarer fra høringsinstansene på forslaget, som skal sikre et fullt forsvarlig arbeidsmiljø for arbeidstakere som blir utsatt for smitterisiko fra biologiske faktorer som en følge av bruk av spisse eller skarpe instrumenter.

Det bes om at høringsbrevet formidles til relevante underliggende forbund, foreninger mv.

Det bes om merknader til forslaget innen 28.4.2013.

Høringssvar sendes til Direktoratet for arbeidstilsynet, Postboks 4720 Sluppen, 7468 Trondheim.

1. Bakgrunn og målsetting

Smittsomme sykdommer kan overføres via blod eller andre kroppsvæsker hvis man stikker eller skjærer seg på brukt medisinsk utstyr. Personer som eksponeres for slike stikk- og kuttskader kan utsettes for en rekke sykdomsfremkallende bakterier og virus. Enkelte av disse er potensielt dødelige, herunder hepatitt B, hepatitt C og HIV.

Selv om faren for å utvikle en infeksjon samlet sett er lav, utgjør stikk- og kuttskader et betydelig arbeidsmiljøproblem. Et stort antall arbeidstakere påføres slike skader. I tillegg må arbeidstakeren gjennomgå testing/blodprøver. Det kan ta flere måneder før et fullstendig svar på slike prøver foreligger.

Stikk- og kuttskader vil derfor alltid innebære en uheldig innvirkning på en arbeidstakers liv. Mange vil måtte gå lenge i uvisshet om de har fått en alvorlig sykdom før de får en sikker avklaring. Stikk- og kuttskader har altså både en potensielt dødelig utgang og en uheldig psykisk påvirkning.

Formålet med direktivet er derfor å søke å unngå at arbeidstakere innen helsesektoren blir utsatt for stikk- eller kuttskader som kan forårsake smitte, via blod eller andre kroppsvæsker.

2. Gjeldende rett og endringer som følger av forslaget

Arbeidstilsynet anser i utgangspunktet at direktivets bestemmelser allerede er dekket av eksisterende bestemmelser i arbeidsmiljøloven, internkontrollforskriften, samt de nye arbeidsmiljøforskriftene som trådte i kraft fra 1. januar 2013. Enkelte av direktivets bestemmelser er allikevel såpass spesifikke, at det vil bli utarbeidet nye forskriftsbestemmelser for å sikre at bestemmelsene etterleves.

Dette gjelder direktivets bestemmelser om risikovurdering, opplæring, samt håndtering og avfallsbehandling av spisse eller skarpe instrumenter.

Direktivet er et minimumsdirektiv, hvilket innebærer at nasjonal lovgivning som et minimum må oppfylle de krav som er gitt i direktivet. Det er samtidig ingenting i veien for at regelverket skjerpes nasjonalt.

Arbeidstilsynet foreslår å innta de relevante bestemmelser i forskrift om utførelse av arbeid. Bestemmelsene vil få anvendelse utover direktivets minstekrav, som er sykehus- og helsesektoren, og vil gjelde for alle arbeidstakere som blir utsatt for smitterisiko fra biologiske faktorer som en følge av bruk av spisse eller skarpe instrumenter, jf. også hva som er sagt nedenfor i pkt. 3.1 om virkeområde og hvem forskriften retter seg mot.

3. Arbeidstilsynets vurderinger og forslag

Formålet med forslaget til endringer i forskrift om utførelse av arbeid er å beskytte arbeidstakere mot risiko i arbeid som medfører fare for smitte fra biologiske faktorer ved bruk av spisse eller skarpe instrumenter. Forslagene innebærer krav om at arbeidsgiveren skal gjennomføre risikovurdering, sørge for opplæring av arbeidstakerne og gjennomføre tiltak.

3.1 Virkeområde og hvem forskriften retter seg mot

Direktiv 2010/32/EU gjelder ansatte i sykehus og helsesektoren.

Direktivet er et minimumsdirektiv, hvilket innebærer at nasjonal lovgivning som et minimum må oppfylle de krav som er gitt i direktivet. Det er samtidig ingenting i veien for at regelverket skjerpes nasjonalt. Det kan stilles strengere krav til arbeidstakervernet enn de krav som stilles i direktivet.

Faren for stikk- og kuttskader er høyst reell også for mange andre yrkesgrupper, for eksempel for veterinærer, frisører og tatovører. Arbeidstilsynet er av den oppfatning at alle risikogrupper har krav på tilsvarende vern gjennom arbeidsmiljølovgivningen, og at det derfor er utelukkende positivt at direktivet gjennomføres med utvidet virkeområde i norsk rett.

Arbeidstilsynet foreslår at bestemmelsene ikke bare skal gjelde ansatte i sykehus og helsesektoren, men for alle arbeidstakere som blir utsatt for smitterisiko fra biologiske faktorer ved bruk av spisse eller skarpe instrumenter. Dette gjøres ved å innta relevante bestemmelser i forskrift om utførelse av arbeid.

Kravene vil derfor være gjeldende i alle sektorer hvor det er arbeidstakere som kan utsettes for risiko for smitte som en følge av stikk- og kuttskader.

Virksomheter der det forekommer fare for smitte fra biologiske faktorer som en følge av bruk av spisse eller skarpe instrumenter, må oppfylle de nye forskriftsbestemmelsene. Arbeidsgiver skal sørge for at de nye bestemmelsene blir gjennomført.

3.2 Risikovurdering

Direktivets artikkel 5 inneholder krav til risikovurdering for virksomheter hvor arbeidstakere blir utsatt for fare for biologisk smitte ved bruk av spisse eller skarpe instrumenter.

Bestemmelsen spesifiserer kravene til risikovurdering som følger av arbeidsmiljøloven, internkontrollforskriften, samt de nye arbeidsmiljøforskriftene.

Arbeidstilsynet foreslår at det inntas et tillegg til forskrift om utførelse av arbeid § 6-1 andre ledd, slik at det understrekes at arbeidsgiveren ved risikovurderingen særlig skal kartlegge i hvilken utstrekning arbeidstakerne utsettes for fare for skade eller infeksjon fra biologiske faktorer som følge av bruk av spisse eller skarpe instrumenter.

En spesifisering av hva som skal inngå i en risikovurdering vil være til hjelp for arbeidsgiver ved vurderingen av hvilke momenter det må tas hensyn til for å sikre best mulig vern for arbeidstakerne.

3.3 Opplæring

Artikkel 8 i direktivet inneholder krav til opplæring av ansatte i virksomheter hvor arbeidstakere blir utsatt for fare for biologisk smitte ved bruk av spisse eller skarpe instrumenter.

Bestemmelsen spesifiserer kravene til opplæring som følger av arbeidsmiljøloven og de nye arbeidsmiljøforskriftene.

For å sikre at ansatte får god opplæring om faren for biologisk smitte ved bruk av spisse eller skarpe instrumenter, foreslår Arbeidstilsynet at det inntas et tillegg til forskrift om utførelse av arbeid § 6-4 første ledd, slik at det presiseres at opplæringen også skal omfatte informasjon om mulig fare for smitte fra biologiske faktorer ved bruk av spisse eller skarpe instrumenter.

3.4 Tiltak

3.4.1 Avfallshåndtering

Direktivet artikkel 6, pkt. 2, inneholder krav til tiltak for å redusere risikoen for fare for biologisk smitte som en følge av bruk av spisse eller skarpe instrumenter.

Tiltakene omfatter blant annet krav til avfallshåndtering. Et av tiltakene innebærer at sikre og merkete beholdere skal plasseres så nært som mulig stedet hvor spisse eller skarpe gjenstander eller injeksjonsutstyr brukes eller finnes.

Det følger av arbeidsmiljøloven § 4-5 (1) at arbeidsmiljøet skal være tilrettelagt slik at arbeidstaker ved håndtering av biologisk materiale er sikret mot ulykker, helseskader og særlig ubehag, herunder skal biologisk materiale fremstilles, pakkes, brukes og oppbevares slik at arbeidstaker ikke utsettes for helsefare.

Videre følger det av forskrift om utførelse av arbeid § 6-10 at arbeidsgiver skal gi instruks om at innsamling, oppbevaring og fjerning av avfall skjer uten at arbeidstakerne utsettes for helsefare. Avfallsbeholderne skal være klart og entydig merket og om nødvendig helt tette.

Gjeldende lovgivning inneholder ingen bestemmelser om selve plasseringen av avfallsbeholderne. Arbeidstilsynet har vurdert at direktivets bestemmelse om plasseringen er så detaljert, at det spesifikt bør inntas en bestemmelse om dette i forskrift om utførelse av arbeid. Det foreslås derfor å innta et nytt tredje ledd i forskrift om utførelse av arbeid § 6-10, om at arbeidsgiver skal sørge for at sikre avfallsbeholdere for spisse eller skarpe instrumenter skal plasseres så nært som mulig stedet hvor slikt utstyr brukes eller finnes.

3.4.2 Recapping

I direktivets paragraf 6, pkt. 1, er det også angitt et konkret forbud mot såkalt "recapping"; å sette plasthylsen som sitter på alle nye kanyler tilbake på kanylen etter at den er brukt. Det er lang praksis for å recappe kanyler i Norge, ikke bare for at deler av utstyret skal brukes på nytt, men også for å hindre at man legger fra seg en usikret, skarp gjenstand under en prosedyre.

I henhold til arbeidsmiljøloven § 4-1 (1), skal *"arbeidsmiljøet i virksomheten ... være fullt forsvarlig ut fra en enkeltvis og samlet vurdering av faktorer i arbeidsmiljøet som kan innvirke på arbeidstakernes fysiske og psykiske helse og velferd. Standarden for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø skal til enhver tid utvikles og forbedres i samsvar med utviklingen i samfunnet.*

Videre følger det av arbeidsmiljøloven § 4-1 (2) at *"ved planlegging og utforming av arbeidet skal det legges vekt på å forebygge skader og sykdommer. Arbeidets organisering, tilrettelegging og ledelse, arbeidstidsordninger, lønssystemer, herunder bruk av prestasjonslønn, teknologi mv. skal være slik at arbeidstakerne ikke utsettes for uheldige fysiske eller psykiske belastninger og slik at sikkerhetshensyn ivaretas".*

Det påligger altså arbeidsgiver å sørge for et forsvarlig arbeidsmiljø, herunder at det legges vekt på å forebygge skader og sykdommer. Med tanke på hvor stor risiko for skade praksisen med recapping medfører, anser Arbeidstilsynet ikke at praksisen er i samsvar med de kravene som stilles til et forsvarlig arbeidsmiljø i henhold til arbeidsmiljøloven § 4-1.

Arbeidstilsynet vil også påpeke at i henhold til forskrift om utførelse av arbeid § 6-5 skal *"påvirkninger fra biologiske faktorer ... fjernes eller unngås med mindre det er på det rene at påvirkningen ikke kan medføre uheldige helsebelastninger for arbeidstaker"*.

Praksisen med recapping innebærer en påvirkning fra biologiske faktorer, og påvirkningen kan utvilsomt medføre uheldige helsebelastninger for arbeidstaker. Det påligger arbeidsgiver en plikt til å sørge for et arbeidsmiljø hvor arbeidstaker ikke blir eksponert for en slik risiko som praksisen med recapping medfører, ved at påvirkningen fjernes eller unngås. Det kan bare oppnås ved at recapping ikke blir praktisert.

Det følger også av forskrift om utførelse § 6-10 at arbeidsgiver skal etablere rutiner som er nødvendig for å sikre forsvarlig oppbevaring og håndtering av biologiske faktorer på arbeidsstedet. Arbeidsgiver skal i henhold til bestemmelsens annet ledd gi instruks om at innsamling, oppbevaring og fjerning av avfall skjer uten at arbeidstakerne utsettes for helsefare.

På bakgrunn av ovennevnte, fremstår praksisen med recapping i strid med gjeldende lovgivning. Selv om en praksis med recapping ikke er i samsvar med gjeldende lovgivning, har Arbeidstilsynet allikevel vurdert at forbudet mot recapping er så detaljert, at det spesifikt bør inntas i forskrift om utførelse av arbeid. Arbeidstilsynet foreslår derfor å innta et nytt fjerde ledd i forskrift om utførelse av arbeid § 6-10, om at dette ikke skal settes tilbake på kanyler etter bruk.

Arbeidstilsynet har for øvrig ikke funnet det nødvendig å innta en definisjon av begrepet *kanyler* i forskrift om utførelse av arbeid. Arbeidstilsynet vil for ordens skyld vise til at med kanyler er det i forslaget ment en hulnål som brukes til innsprøyting eller uttømming av væske gjennom hud og vev. Begrepet vil eventuelt bli nærmere definert i veiledning/kommentarer til forskriften.

3.4.3 Krav til arbeidsutstyr

I direktivets artikkel 6, pkt. 1, er det gitt bestemmelser om mulige tiltak for å redusere arbeidstakernes eksponering for risiko for skade. Avhengig av resultatet av den forutgående risikovurderingen, kan et mulig tiltak være å sørge for at det benyttes medisinsk utstyr som har sikkerhetstekniske beskyttelsesmekanismer.

Det følger av arbeidsmiljøloven § 4-4 (3) at *"maskiner og annet arbeidsutstyr skal være konstruert og ha nødvendige verneinnretninger slik at arbeidstaker er vernet mot skader"*. I henhold til forskrift av 6. desember 2011 nr. 1355 om organisering, ledelse og medvirkning § 10-3 skal arbeidsgiver *"påse at arbeidsutstyr som skal brukes, er konstruert og innrettet slik at arbeidstakerne er vernet mot skader på liv eller helse ved bruken av dem"*.

Medisinsk utstyr er å anse som arbeidsutstyr, jf. forskrift om utførelse av arbeid § 1-4 (2). Det er således allerede et krav i henhold til gjeldende lovgivning at arbeidsgiver sørger for at medisinsk utstyr, herunder også spisse eller skarpe instrumenter som for eksempel sprøyter, er utformet slik at arbeidstakerne er vernet mot skade ved bruk av slikt utstyr.

Arbeidsmiljøloven lar det være opp til arbeidsgiver å vurdere hvilke tiltak som skal iverksettes for å verne arbeidstakerne mot skade ved bruk av arbeidsutstyr. Det sentrale er at faren elimineres. En forutgående risikovurdering fra arbeidsgiver sin side, kan tilsi at det må benyttes medisinsk utstyr med sikkerhetsmessige beskyttelsesmekanismer.

Kravet i direktivets paragraf 6 om eventuelt å ta i bruk medisinsk utstyr som har sikkerhetstekniske beskyttelsesmekanismer, følger altså allerede av gjeldende lovgivning. Arbeidstilsynet har derfor ikke foreslått å innta nye bestemmelser om krav til valg av arbeidsutstyr.

3.4.4 Krav til personlig verneutstyr

I direktivets paragraf 6, pkt. 2, er det gitt bestemmelser om bruk av personlig verneutstyr.

Det følger av arbeidsmiljøloven § 3-2 (2) at *"når det ikke på annen måte kan tas forholdsregler for å oppnå tilstrekkelig vern om liv eller helse, skal arbeidsgiver sørge for at tilfredsstillende personlig verneutstyr stilles til arbeidstakers rådighet, at arbeidstaker gis opplæring i bruken av utstyret og at det tas i bruk"*. Forskrift om organisering, ledelse og medvirkning kapittel 15 spesifiserer kravene til utforming og bruk av personlig verneutstyr.

Arbeidstilsynet anser at kravene til bruk av personlig verneutstyr allerede følger av gjeldende lovgivning. Arbeidsgiver skal sørge for at arbeidstakerne får utlevert og blir pålagt å bruke hensiktsmessig arbeidstøy og personlig verneutstyr, herunder i de tilfeller hvor helsefarlige biologiske faktorer ikke kan fjernes eller unngås. Arbeidstilsynet har derfor ikke foreslått å innta nye bestemmelser om krav til personlig verneutstyr.

3.4.5 Krav til beredskapsplan

Direktivet artikkel 10 inneholder bestemmelser om arbeidsgiver sin plikt til å utarbeide en beredskapsplan for eventuelle uhell og ulykker med biologiske faktorer. Bestemmelsen regulerer også arbeidstaker sin plikt til å rapportere om uhell eller ulykker på arbeidsplassen.

Arbeidsgiver sin plikt til å sørge for at det utarbeides en beredskapsplan for ulykker og uhell med biologiske faktorer følger allerede av forskrift om utførelse av arbeid § 6-6 andre ledd.

Arbeidstaker sin plikt til å underrette arbeidsgiver om uhell eller ulykker følger allerede av arbeidsmiljøloven § 2-3 (2).

Arbeidstilsynet anser at de krav som fremkommer av direktivet artikkel 10 er dekket av eksisterende lovgivning, og har derfor ikke foreslått å innta nye bestemmelser om ovennevnte.

3.5 Vaksinasjon

Direktivet paragraf 6, pkt. 4, fastsetter krav til vaksinasjon av arbeidstakere.

Det følger av forskrift om utførelse av arbeid § 6-12 at arbeidsgiver skal sørge for at arbeidstakerne tilbys sikker og effektiv vaksinasjon mot biologiske faktorer de kan bli eksponert for. Bestemmelsen omfatter også vaksinasjon mot biologiske faktorer de kan bli eksponert for som en følge av skade påført ved bruk av spisse eller skarpe instrumenter. Arbeidsgiver skal dekke utgiftene ved vaksinasjonen.

Arbeidstilsynet anser at kravene i direktivet allerede er dekket av eksisterende lovgivning, og har derfor ikke foreslått å innta nye bestemmelser om vaksinasjon.

4. Økonomiske og administrative konsekvenser

Direktoratet anser i utgangspunktet at direktivets bestemmelser allerede er dekket av eksisterende bestemmelser i arbeidsmiljøloven, internkontrollforskriften, samt de nye arbeidsmiljøforskriftene som trådte i kraft fra 1. januar 2013.

Forslaget til endringer i forskrift om utførelse av arbeid medfører en tydeliggjøring av arbeidsgivers plikter i forhold til å sikre arbeidstakeres vern mot fare for biologisk smitte ved bruk av spisse eller skarpe instrumenter.

På bakgrunn av ovennevnte forventes ikke større økonomiske og administrative konsekvenser som følge av ny forskrift.

5. Arbeidstilsynets forslag til endringer i forskrift om utførelse av arbeid

I forskrift av 6. desember 2011 nr. 1357 om utførelse av arbeid, bruk av arbeidsutstyr og tilhørende tekniske krav gjøres følgende endringer:

§ 1-4 nr. 44 skal lyde:

44) spisse eller skarpe instrumenter: gjenstander som kan skjære, stikke og forårsake skader og/eller infeksjoner,

§ 1-4 nr. 44 – 47 forskyves tilsvarende.

§ 6-1 andre ledd skal lyde:

Risikovurderingen skal foretas på grunnlag av alle tilgjengelige opplysninger, herunder særlig:

- hvilke biologiske faktorer som kan forekomme,
- hvilke giftige (toksiske), allergiske eller andre skadelige stoffer de biologiske faktorene kan gi opphav til,
- hvilke smitterisikogrupper de biologiske faktorer er plassert i,
- opplysninger om sykdom forårsaket av de biologiske faktorer som arbeidstakerne kan pådra seg i forbindelse med arbeidet, enten av smittsom (infeksiøs), allergisk eller toksisk art,
- anbefalinger fra ansvarlig myndighet om at det bør iverksettes spesielle verne- og sikkerhetstiltak for å beskytte arbeidstakerne når de eksponeres eller kan bli eksponert for biologiske faktorer i sitt arbeidsmiljø,
- sannsynligheten for at arbeidstakere kan få helseskade av de biologiske faktorene og
- kunnskap om at en sykdom som er påvist hos en arbeidstaker kan ha direkte forbindelse med vedkommendes arbeid,
- *fare for skade eller infeksjon fra biologiske faktorer som følge av bruk av spisse eller skarpe instrumenter.*

§ 6-4 første ledd skal lyde:

Arbeidsgiver skal sørge for at arbeidstakere som settes til arbeid, der de er eller kan bli utsatt for biologiske faktorer, på forhånd får den nødvendige opplæring, øving og instruksjon i arbeidet, slik at eksponering i størst mulig grad kan unngås eller reduseres. Opplæringen skal særlig inneholde:

- a) informasjon om risikovurderingen som er foretatt og vesentlige endringer i denne,
- b) nødvendige vernetiltak
- c) hygienekrav
- d) bruk av personlig verneutstyr, herunder vernetøy,
- e) *fare for smitte fra biologiske faktorer ved bruk av spisse eller skarpe instrumenter*

§ 6-10 skal lyde:

Arbeidsgiver skal etablere rutiner som er nødvendig for å sikre forsvarlig oppbevaring, håndtering og transport av biologiske faktorer på arbeidstedet. Det skal etableres spesifikke rutiner for å ta ut, håndtere og undersøke prøver fra mennesker og dyr som kan inneholde helsefarlige biologiske faktorer.

Arbeidsgiver skal gi instruks om at innsamling, oppbevaring og fjerning av avfall skjer uten at arbeidstakerne utsettes for helsefare. Avfallsbeholderne skal være klart og entydig merket og om nødvendig helt tette. Avfallet skal om nødvendig uskadeliggjøres ved passende forbehandling.

Arbeidsgiver skal sørge for at sikre avfallsbeholdere for spisse eller skarpe instrumenter og injeksjonsutstyr skal plasseres så nært som mulig stedet hvor slikt utstyr brukes eller kan finnes.

Hette skal ikke settes tilbake på kanyler etter bruk.

6. Høringsfrist

Vi ber om kommentarer til forslaget til endringer i forskrift om utførelse av arbeid innen **28.4.2013**. Høringssvar kan også sendes elektronisk til post@arbeidstilsynet.no. Vi ber om at de enkelte departementer og institusjoner formidler høringen videre til relevante underliggende etater, forbund og institusjoner mv.

Høringsbrevet med vedlegg er også lagt ut på Arbeidstilsynets hjemmesider på internett: www.arbeidstilsynet.no. Spørsmål kan rettes til Isabel Sotuyo på telefon 996 04 160, eller Geir Jacobsen på telefon 990 24 668.

Med hilsen
Direktoratet for arbeidstilsynet

Gry Singsaas
Avdelingsdirektør, Lov og regelverk
(sign.)

Isabel Sotuyo
rådgiver, Lov og regelverk
(sign.)

Dette brevet er godkjent elektronisk i Arbeidstilsynet og har derfor ingen signatur.

Vedlegg:
Høringsliste